

İnsanın ne anlatacağını bilip, nasıl anlatacağını bilmeyişi ilginç. Demek ki sözsüz düşüncelerimiz de var. Bir yandan gitmek istediğin yeri biliyorsun, bir yandan daha önce gitmediğin halde oranın nasıl bir yer olduğunu. Söz yürümekse, insan düşünceye *uçarak* da vasil olabiliyor.

Söz düşünceleri aktarmakta vasıtaysa, iyi bir vasıta olduğunu söyleyemem. Düşünceler, söze nisbetle daha duru ve sakin, daha samimi, hava gibi, su gibi. İnsan kafasından geçenleri doğrudan paylaşamayacağı için sözü uydurmuş. Düşüncenin *menajeri*. Düşünceye doğrudan ulaşamadığımız menajeriyle konuşuyoruz, onun söylediklerinin de ne kadarı kendiyle, ne kadarı müvekkiliyle belli değil.

Dil düşüncenin vekili. İyi bir vekil değil.

Diyorlar ki, insan düşünmeye konuşmaya başladıktan sonra başladı. Düşünce aslında insanın kendi kendine konuşmasıdır. İnsan önceden sadece başkalarıyla konuşurken, sonra kendi kendine de konuşmayı keşfedip, düşünmeyi öğrendi.

Kendi kendine *konusan* köpekler de var, atlar da, onlar bizim kadar derin düşünemiyor bildiğim.

Sabah 5'te kalktım, validemi terminalden almaya kızım ile gittim. Meğer erken gitmişiz. Terminalden şehir merkezine, oradan tekrar terminale gittik. Araba durunca huysuzlandığı için hanımefendi, bir yerde durup yazı okuyamıyorum da. Terminalin etrafını tavaf ederek bir saat daha geçirdik. Hayat böyle, kimisi erken, kimisi geç.

Arada sırada kehanet yazasım geliyor. Biri tutmazsa biri tutar.

Tasavvufçuların konuştukları içeriğe bakınca menfi söz söylemek mümkün. Ben de tasavvuf erbabının doktrinlerinin (biz yanlış anlıyoruz belki ama) istismar edilmeye müsait olduğunu düşündüğüm vaki. Bu kadar *kişi kültü* oluşturmaya, yeryüzünde *ermek* gibi bir hedef koymaya ve insanları bu hedef için normal hayatın dışında bir hayata sevk etmeye ve bunun için İslam'ın kaynaklarında pek bulunmayan temrinlere başvurmaya çekincelerim var.

Mamafih bir yandan da, işin davranış tarafında, insanların eğitilmesi ve etkilenmesi konusunda sufiler kadar kimsenin çalışmadığı veya kimsenin onlar kadar başarılı olmadığını düşünüyorum. Bir

noktadan sonra ise insanın söylediği ne olursa olsun, kim olduğunu söylediklerinden çok becerileriyle kime hizmet ettiği belirlemeye başlıyor. Yeryüzünde insanlardan bağımsız bir hakikat bulunduğuna ve birilerinin bunun temsilcisi olduğuna inanıyorsanız, aslında bu hakikatin siz olmadan da tezahür edeceğini, galebe çalacağını kabul etmek gerek. Ben böyle bir hakikate inanıyorum, velakin bir yanda da bu hakikatin insanların sözlerinden veya söylediklerinden ayrı, onların tavır ve davranışlarıyla alakalı olduğunu düşünüyorum.

Davranışları etkilemeyen, sadece lafta kalan bir dindarlığın, doktrin olarak çok doğru olsa bile hakikat olmadığını ve bir yandan da insanlara iyi davranmayı öğütleyen, doktrin manasında sağlam olmasa da, insanın terbiyesini bilen ve söyleme kurban etmeyen bir tavrın inandığım hakikate daha yakın olduğunu da düşünüyorum. Elimizdeki sözün kıymetini bilmek başka şey, insanların bunu anlamasına vesile olacak hale getirmek başka bir şey. Hayatın içine inip, pratiklerle meşgul olmaya başladığımızda, insanların doktrinlerle *çalışmadığını*, herkesin bir taraflarından acı sızdığını, bir takım yaraları olduğunu, bu yaraları iyileştirmenin doktrin sağlamlığından daha önemli olduğunu farkedersiniz.

O sebeple adı selefi olan ve doktrin olarak İslam'ın özüne daha yakın olduğu halde, adı mutasavvıf olmuş ancak sıhhati sağlam olmayan pek çok şeye inanan bir insandan ikincisinin hakikate karşı duruşu daha sağlam olabilir. Burada insanlara nasıl davrandığı, egosunu, terbiyesini, ferasetini, basiretini kullanabildiğidir asıl mesele.

Bir yanda selefi akımların, önüne geleni tekfir eden kafası, bir yanda, önüne gelen sakallının elini öpmeye davranan sufi. İkincisi bana tuhaf da gelse, ilkinde nazaran nihayetinde kalıcı olma ihtimali olanın bu olduğunu farkediyorum. Selefi akımların Selef-i Salihin'in yaptığı yanlışları, onların birbirine düşmesini iyi incelemeleri gerekir. Ehl-i Sünnetin neden *bir gece anarşi kırk yıl zulümden kötüdür* dediğini (veya demek zorunda kaldığını) anlamaları gerekir. Bunların hangi tarihi tecrübelerle ortaya çıktığını, bu tarihi tecrübelerin yeniden yaşanmasının ne kadar daha gerekli olduğunu idrak etmeleri gerekir.

Sorular Mekke devride miyiz, Medine devrinde mi? Bu ikisinde de değiliz, Hicri 15. asırdayız, etrafımızda aynı kıbleye döndüğümüz 1 milyar kişi var ve *hadi şu işe yeniden başlayalım* demek pek çok meseleyi çözecekmiş gibi dursa da, buna imkanımız yok.

Geçmişte bugüne doğrudan uygulanabilir bir Altın Çağ varmış gibi yapmanın topu taca atmaktan başka bir manası yok. Öyle bir Altın Çağ yoktu, vardiysa da çok kısa sürdü ve oradaki insanların bizimkiyle durumları aynı değildi. Doğru, insan yaratılışı itibariyle bunu *bahane* olarak da kullanabilir, ancak imtihan zaten o bahaneleri ortadan kaldıracak kadar iyi olabilmekte.